

برنامه جامع تربیتی

مدرسه علمیه علوی قم

(کلیات نظری)

ویرایش پنجم

سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴

فهرست

۳	مقدمه:
۴	فصل اول: ضرورت
۴	فصل دوم: اهداف
۴	فصل سوم: مزایا
۵	فصل چهارم: محورهای برنامه
۵	یک. محور اخلاقی
۵	الزامات و پیش نیازهای معرفتی
۵	اقدامات و پیش نیازهای عملی
۵	۱. اقدامات اولیه در مسائل معنوی
۶	۲. رعایت آداب معاشرت و عرفیات
۶	۳. رعایت سجایای اخلاقی
۶	۴. تدبیر معیشت
۷	دو. محور سلامت جسمانی و تفریح
۷	۱. تغذیه
۷	۲. خواب
۷	۳. بهداشت
۷	۴. ورزش و تفریح
۸	سه. محور آموزشی
۸	چهار. محور نظم و انضباط
۸	پنج. محور بصیرت افزایی
۱۰	منابع

مقدمه

هدف از خلقت انسان رسیدن به مقام عبودیت و نیل به سعادت و کمال انسانی است. خداوند با تدبیر حکیمانه اش برای دستیابی به این هدف، انبیاء و اولیای الهی را به عنوان مریبان و راهنمایان انسان قرار داده تا او تحت تربیت این اسباب هدایت به سوی مقصد نهایی حرکت کنند. در روایات معصومین علیهم السلام نیز بر لزوم وجود مرشد و مربی حکیم برای انسان تأکید بسیار شده است از جمله سخن امام سجاد علیه السلام که فرمودند: هَلَكَ مَنْ لَيْسَ لَهُ حَكِيمٌ يَرْشُدُهُ.

پیروزی انقلاب اسلامی ایران بر استکبار جهانی و نفی ارزشهای مادی، سر آغاز حرکتی نو در دوران معاصر در راستای تأمین هدف عالی خلقت انسان، و بسط و ترویج ارزشهای الهی گردید. در این حرکت عظیم، نقش و جایگاه ویژه روحانیت عالم، شجاع، مهذب و با بصیرت به عنوان پرچمداران این تحول زیربنایی، بویژه رهبری الهی و حکیمانه ی حضرت امام خمینی رحمة الله علیه که عالمی مهذب و مرجعی شجاع و با بصیرت بود غیر قابل انکار است.

استمرار این حرکت ممتاز که چون برقی در ظلمات جهل و مادیگری تمدن پوسیده ی غربی بود و انشاء الله مقدمه ی تشکیل تمدن بزرگ و نوین اسلامی و زمینه ساز ظهور رهبر جهانی اسلام، حضرت حجت بن الحسن العسکری عجل الله فرجه الشریف خواهد بود، مستلزم وجود طلاب و روحانیون جامع شرایط به عنوان رهبران شایسته و کارآمد است، تا بار عظیم رهبری این حرکت را به دوش کشیده و نیز قلب و فکر تشنه ی مردمان آزاده و مستضعف جهان را سیراب انوار معارف الهی کنند.

در این راستا وظیفه ی بسیار سنگین تربیت چنین طلاب جامعی که دارای علم همراه با تقوی و شجاعت همراه با بصیرت انقلابی اند، و ادامه دهنده راه پر افتخار اسلاف خویش میباشند، بر عهده حوزه های مبارکه علمیه است. برای تحقق این منظور لازم است مدارس و حوزه های علمیه با تنظیم برنامه ای جامع و کارآمد، طلاب را تحت تربیت مستقیم یا با واسطه ی علمای ربانی قرار دهند. برنامه ای که در محورهای مختلف بتواند پرورش دهنده ی طلابی جامع و با خصوصیات ممتاز مذکور باشد.

بر این اساس و پس از بحث و بررسیهای بسیار کارشناسان در جلسات متعدد، برنامه ای با عنوان "برنامه جامع تربیتی" در مدرسه علمیه علوی قم تنظیم و تصویب گردید که دارای محورهای پنجگانه ۱. اخلاقی ۲. آموزشی، ۳. سلامت جسمانی و تفریح، ۴. نظم و انضباط و ۵. بصیرت افزایی می باشد.

این برنامه جهت عملیاتی کردن تربیت جامع طلاب، ضمن بیان ضرورت، اهداف، مزایا، ارکان و ساختار، به بیان سرفصل ها و اولویت های محورهای پنجگانه مذکور و وظایف ارکان برنامه خصوصاً مریبان تربیتی می پردازد.

ضرورت

با توجه به رسالت حوزه در پاسخگویی به نیازهای جامعه و نظام اسلامی در راستای تحقق منویات مقام معظم رهبری مدظله العالی در تربیت طلاب مهذب، کار آمد، مسئولیت پذیر و دارای بصیرت و به جهت وحدت رویه در فعالیتهای تربیتی، تدوین برنامه ای جامع و روشمند، ضروری به نظر می رسد.

اهداف

- تربیت طلاب مهذب، عالم، با بصیرت و شاداب متناسب با نیازهای جامعه و نظام اسلامی.
- آماده سازی طلاب جهت پذیرش مسئولیت های فردی، اجتماعی و سیاسی برای دفاع از اسلام و انقلاب اسلامی
- کشف استعدادهای برتر طلاب و ایجاد زمینه شکوفایی آن
- کمک به رشد علمی و آموزشی طلاب

مزایا

- کمک به برنامه ریزی، مدیریت، نظارت و آسیب شناسی اخلاقی و تربیتی طلاب
- پیشگیری از آسیب های فکری و عملی طلاب و پیگیری درمان آن ها
- ایجاد زمینه شناسایی و تربیت مربیان توانمند از بین طلاب
- کاربردی کردن ارتباط مؤثر و چهره به چهره مربی با متربی در مسائل تربیتی
- آشنایی بیشتر مربی با نیازهای واقعی طلاب و کمک در جهت رفع آن
- وحدت رویه مربیان در ارائه سرفصلها و برنامه های تربیتی
- تقویت انگیزه های علمی و معنوی طلاب
- جلوگیری از افراط و تفریط در برنامه ریزی آموزشی، تربیتی و ...
- قرار گرفتن اخلاق از حاشیه به در متن زندگی طلبگی
- نظارت بر مسائل تربیتی، علمی و آموزشی طلاب

محورهای برنامه

در این فصل، به اولویت ها و سرفصل های محورهای پنجگانه که در راستای دستیابی به اهداف برنامه جامع تربیتی ضرورت دارد، اشاره شده که باید توسط مربی در قول و فعل مورد توجه قرار گرفته و به متربی منتقل گردد.

یک. محور اخلاقی

بر اساس آموزه های قرآنی، تزکیه مقدم بر تعلیم است (یزکیهم و یعلمهم الكتاب و الحکمة) لذا محور اخلاقی به عنوان محور اول برنامه قرار داده شد.

الزامات و پیش نیازهای معرفتی

طلبه جامع باید نسبت به امور ذیل آشنایی و شناخت لازم داشته باشد:

- هدف از خلقت انسان، ارسال رسل و رهبری اولیای دین
- جایگاه طالب علم در اندیشه اسلامی
- ملاک های ایمان و عمل صالح و نقش آنها در تعالی و سعادت انسان
- جایگاه تعبد با بصیرت در مسیر زندگی، بندگی و طلبگی
- جایگاه اخلاق در دین
- یک دوره احکام شرعی مورد نیاز
- جایگاه تزکیه نسبت به تعلیم
- جایگاه مربی در تربیت دینی و سلوک معنوی
- شناخت رذائل اخلاقی، مثل؛ تنبلی، لجاجت، عجب و عجله
- لزوم تفکر، مشورت، اراده قوی و توکل در همه امور بویژه امور اخلاقی
- لزوم پرهیز از بیکاری، سردرگمی، بی هدفی و بی انگیزگی
- لزوم تقویت اراده و حضور ذهن در تمام امور
- لزوم ارتباط با مربی و اعتماد به مربی
- ضرورت وظیفه مداری
 - وظیفه در قبال خداوند
 - وظیفه در قبال خود
 - وظیفه در قبال حوزه و وظایف طلبگی
 - وظیفه در قبال نظام انقلاب اسلامی
 - وظیفه در قبال دیگران (سایر مؤمنین خصوصاً اساتید، طلاب و دوستان)
 - وظیفه در قبال بستگان خصوصاً پدر و مادر
 - وظیفه در قبال همسر و فرزند
- توجه به توحید در رازقیت در مسیر طلبگی
- تدبیر معاش با توکل به خدا

اقدامات و پیش نیازهای عملی

۱. اقدامات اولیه در مسائل معنوی

- ترک محرمات و انجام واجبات، که لازمه آن شناخت با بصیرت واجبات و محرمات است.

تبصره: واجبات و محرمات شامل مسائل اعتقادی، اخلاقی و فقهی می باشد.

- توبه از گناهان گذشته و جبران آنها به ویژه حق الناس مالی و غیر مالی و ردّ مظالم
- قضای عبادات فوت شده
- نماز اول وقت
- دائم الوضو بودن
- انس با قرآن، ادعیه و توسل به اهل بیت علیهم السلام

۲. رعایت آداب معاشرت و عرفیات

- پرهیز از انجام امور منافی با هویت و شئون طلبگی
- گفتار و رفتار مؤدبانه و سازگار با طلبگی
- پوشش و لباس مطابق شئون طلبگی
- رعایت آراستگی ظاهری
- رعایت شئونات و آداب منطقه ای و خانوادگی
- صله ی ارحام در حد اعتدال
- دوستی در راستای یاد خدا و دوری از غفلت
- اجتناب از دوستی های افراطی
- رعایت عفت در خوراک، پوشاک، نگاه، رفتار، گفتار
- لزوم پرهیز از مشغله های زائد (مثل موبایل، اینترنت، تلویزیون، ازدواج زود هنگام، درس های اضافی، روابط غیر مفید)

۳. رعایت سجایای اخلاقی

- صداقت
- امانت داری
- وفای به عهد
- مسئولیت پذیری و عدم توقع بی جا از دیگران
- اجتناب از تنبلی و سستی
- خدمت خالصانه به دیگران بدون افراط و تفریط

۴. تدبیر معیشت

- حفظ عزت نفس در مسائل مادی
- برنامه ریزی صحیح در مخارج و رعایت اولویتها در خوراک و پوشاک و...
- برخورداری از روحیه قناعت و طمع نداشتن به اموال دیگران
- پرهیز از اسراف و تبذیر در مخارج
- پرهیز از تجملات در امور زندگی
- پرهیز از قرض گرفتن غیرضروری و وام دار نشدن به اشخاص و گروهها به جهت حفظ روحیه استقلال و حریت
- اکتفا به شهریه امام عصر (عج) و.....

دو. محور سلامت جسمانی و تفریح

سلامت جسمانی و حفظ الصحة به عنوان زیربنای انجام تمام وظایف دیگر می باشد. در حدیث آمده است: «بادروا بصحة الاجساد» و لازمه ی رسیدن به این مقصود توجه به تغذیه ی صحیح و سالم می باشد. قال الله تعالی: «كلوا من الطيبات و اعملوا صالحا» از سوی دیگر تفریح سالم و داشتن نشاط در زندگی به عنوان ضرورتی اجتناب ناپذیر مطرح می باشد.

طلبه ی دارای سلامت جسمانی (تغذیه، خواب، ورزش، بهداشت) و نشاط، با نکات لازم در این رابطه آشناست و آنها را رعایت میکند:

۱. تغذیه

- شناخت مزاج خود و تعدیل آن
 - شناخت خاصیت مواد غذایی و مصلح غذاها
 - برنامه غذایی سالم و مقوی
 - صبحانه مقوی و به هنگام
 - آداب غذا و سفره
 - بسم الله و الحمد لله در ابتدا و انتهای غذا
 - تا گرسنه نشده نخورد و تا سیر نشده دست از غذا بکشد
 - خوب جویدن غذا و پرهیز از عجله
 - شروع و خاتمه با نمک
 - آب نخوردن وسط غذا
- تبصره: استفاده از کارشناس مربوطه

۲. خواب

- خواب کافی و به موقع (بین ۶-۸ ساعت به تناسب افراد و طبایع مختلف از ساعت ۱۰ شب)
- رعایت آداب خواب
- پرهیز از خواب بین الطلوعین
- تخلی قبل از خواب
- خوابیدن با طهارت

۳. بهداشت

- بهداشت فردی و اجتماعی
- رعایت بهداشت محیط (حجره، کلاس، حمام و...)
- دقت در سلامت مزاج
- استحمام (ترجیحا یک روز در میان)
- مسواک زدن
- استنشاق منظم همراه وضو
- حجامت به موقع

۴. ورزش و تفریح

- برنامه ریزی برای سلامتی و نشاط خود و خانواده

- پیاده روی منظم همراه با نفس عمیق در بین طلوعین
- تفریحات سالم و به موقع
- پرهیز از تفریحات ناسالم و مضر
- تحرک و ورزش منظم هفتگی (شنا، کوهنوردی و...)

سه. محور آموزشی

در این فصل توجه و تمرکز برنامه به نظارت و بررسی و رسیدگی به امور آموزشی مانند اهداف، انگیزه ها و مهارتهای مورد نیاز طلاب از حیث تربیتی می باشد.

طلبه ی موفق از حیث آموزشی باید به امور زیر توجه داشته باشد:

- هدف گذاری تحصیلی متناسب با علایق و توانمندی
- تقویت انگیزه تحصیلی با توجه به اهداف، (هدف گذاری کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت)
- الگوگیری از علمای سلف و بزرگان موفق حوزه در مسیر تحصیل و علم آموزی
- ضرورت برنامه ریزی و مدیریت زمان متناسب با اهداف
- اهتمام به روش صحیح مباحثه و مطالعه
- آسیبها و موانع احتمالی تحصیل و مباحثه (مانند اشتغال زائد، پرداختن افراطی به امور متفرقه، و...) و روش برطرف کردن آن
- کسب مهارتهای لازم برای طلاب به تناسب نیاز (از قبیل تحقیق، مطالعه، فیش برداری، اینترنت، نرم افزار های اسلامی، تایپ، کتاب و منبع شناسی، زبان عربی و انگلیسی، خطابه و منبر، روضه خوانی، روش تدریس، مدیریت فرهنگی، همسرداری)

چهار. محور نظم و انضباط

طلبه ی جامع، باید در زمینه ی انضباط فردی و اجتماعی به نکات زیر توجه داشته باشد:

- جایگاه و اهمیت نظم در زندگی طلبگی (همراهی نظم و تقوی)
- احساس مسئولیت در ابعاد مختلف نظم و انضباط
- داشتن نگاه جامع به مصادیق نظم و انضباط (نظم در عبادات، حجره، کلاس، خواب، تغذیه، مالی، خانواده)
- رعایت نظم فردی و اجتماعی و مشارکت در برقراری آن
- بررسی و شناخت آفات و آسیب های بی نظمی (حق الناس، ضعف اراده و عدم موفقیت) و بر طرف کردن آنها
- قوانین و آئین نامه های حوزه و مدرسه

پنج. محور بصیرت افزایی

۱. طلبه با بصیرت برای ایجاد بینش انقلابی و تحلیل سیاسی، به امور ذیل توجه و آشنایی کافی دارد:

- مبانی انقلاب با توجه به دیدگاه امام خمینی (رحمة الله علیه) و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی)
- نظریه ولایت فقیه و دفاع از آن
- جریانهای فکری و سیاسی مهم و تاثیر گذار
- تاریخ معاصر و تاریخ صدر اسلام

۲. طلبه ی با بصیرت اقدامات زیر را انجام میدهد:

- استماع سخنرانی های مقام معظم رهبری امام خامنه ای (دام ظلّه العالی)
- شرکت در مراسمات مذهبی و انقلابی (از جمله راهپیمایی ۲۲ بهمن و روز قدس و انتخابات و ...)
- شرکت در جلسات تحلیل سیاسی توسط کارشناسان و پاسخ به شبهات
- پی گیری اخبار و اطلاعات روز در حد نیاز

منابع

۱. قرآن
۲. نهج البلاغة
۳. صحيفه سجادية
۴. رسالة الحقوق امام سجاد عليه السلام
۵. مفاتيح الجنان
۶. حوزه از نگاه مقام معظم رهبري دام ظلّه العالی
۷. مفاتيح الحيات (آيت الله جوادی آملی دامت برکاته)
۸. شرح حديث عنوان بصری (آيت الله تحریري دامت برکاته)
۹. دانش و روش بندگی (برگرفته از آثار آيت الله جوادی آملی دامت برکاته)
۱۰. راه و رسم طلبگی (حجت الاسلام عام زاده نوری)